

MONIKA KORZENIOWSKA

ULUBIENI BOHATEROWIE BAJEK ANIMOWANYCH DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Celem niniejszego artykułu jest poznanie ulubionych bajek animowanych dzieci w wieku przedszkolnym oraz spektrum wartości niesionych przez głównych bohaterów tych bajek w świetle własnych badań empirycznych. Badanie wpływu różnych aspektów rzeczywistości medialnej stanowi ważny element wiedzy, ponieważ jest to obszar rzeczywistości zmienny, różnorodny i często niebezpieczny, w szczególności dla młodych widzów. Analiza oddziaływania telewizji na dziecko pozwala wyeliminować wiele zagrożeń i wzmocnić pozytywne funkcje mediów.

Okres dzieciństwa charakteryzuje się bardzo intensywnym rozwojem. Kształtują się wtedy pewne postawy i cechy osobowości. Dzieje się to pod wpływem różnych czynników, m.in. aktywności, jaką wówczas dziecko podejmuje, środowiska, w którym przebywa, osób, a także mediów, z którymi ma kontakt. Towarzyszą mu bowiem praktycznie od narodzin aż do dorosłego życia. Media oddziałują na człowieka przede wszystkim poprzez „czas im poświęcany, sposób przekazu na treść oraz jakość tych treści”¹. Współczesne propozycje programów telewizyjnych, teleturniejów, reklam, filmów i bajek animowanych są coraz bardziej atrakcyjne i coraz trudniej, zwłaszcza młodemu widzowi, odejść od telewizora.

Mgr MONIKA KORZENIOWSKA – doktorantka, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: korzeniowska-m@wp.pl

¹ M. Braun-Gałkowska, I. Ulfik-Jaworska, *Zabawa w zabijanie. Oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dziecka*, Lublin: Wydawnictwo Krupski i S-ka 2002, s. 16.

Telewizja jest obecnie najpopularniejszym środkiem masowego przekazu, a jej oglądanie najczęstszym sposobem spędzania wolnego czasu. Prezentuje ona wiele programów ciekawych, rozwijających zdolności i zainteresowania dzieci i młodzieży, ale także i takie, które wywierają negatywny wpływ na człowieka, szczególnie w tak młodym wieku. Media są dobrodziejstwem naszych czasów, ale tak jak i inne osiągnięcia techniczne, nieodpowiednio używane mogą przynieść szkodę.

Zdaniem M. Sitarczyk, telewizja sprzyja zdobywaniu nowych wiadomości, rozwijaniu i wzbogacaniu słownictwa, kształtowaniu pojęć, postaw i osobowości, rozwijaniu zainteresowań i zdolności poznawczych oraz twórczości plastycznej i muzycznej, przeżywaniu emocji i uczuć, inspirowaniu do zabaw². P. Kossowski zwraca uwagę również na pozytywne oddziaływanie telewizji: „niewątpliwie, zważywszy na jej techniczne możliwości i powszechną dostępność, może wpływać na wzbogacenie sfery poznawczej dziecka, uczyć zachowań prospołecznych, komunikacji interpersonalnej, inspirować dziecięcą twórczość, rozwijać zainteresowania czytelnicze, plastyczne i muzyczne”³. Dzieci charakteryzują się dużą ciekawością poznawczą, chęcią poznawania i odkrywania otaczającej nas rzeczywistości – chcą zrozumieć to, co się dzieje wokół nich. Zgodnie z koncepcją J. Piageta dotyczącą rozwoju poznawczego dziecka, która jest stosowana w badaniach nad dziećmi i telewizją, wyróżnia się cztery etapy rozwoju, charakteryzujące się wykształceniem różnych struktur umysłowych w rozwoju poznawczym dziecka.

– I etap to 0-2 rok życia dziecka – okres sensoryczno-motoryczny, w którym istotną rolę w życiu dziecka odgrywają bodźce zmysłowe i wykonywane czynności. Dziecko poznaje świat telewizji dotykając ekranu, klaszcze, uśmiecha się, gdy pojawiają się ulubione postacie.

– II etap to 2-7 rok życia – okres wyobrażeń przeobrażeń przedoperacyjnych, w którym dziecko nabywa umiejętności językowe. Potrafi myśleć i opowiedzieć o tym, co zobaczyło w telewizji. Jest to myślenie reprezentacyjne.

– III etap to 7-12 rok życia – okres operacji konkretnych, w którym dziecko umie postrzegać rzeczywistość z perspektywy innych osób oraz

² Zob. M. Sitarczyk, *Bohaterowie telewizyjni w percepcji dzieci sześciolletnich. Kontekst emocjonalny i społeczny*, w: *Rozwój i edukacja dziecka, szanse i zagrożenia*, red. S. Guz, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2005, s. 353.

³ P. Kossowski, *Dziecko i reklama telewizyjna*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK 1999, s. 58-59.

dokonywać przekształceń umysłowych podczas kontaktu ze światem. Osiągnięcie tego etapu ma kluczowe znaczenie w odbiorze przekazów telewizyjnych, dziecko może zrozumieć telewizyjne konwencje i kody.

– IV etap to ok. 12 rok życia – okres operacji formalnych, w którym następuje rozwój logicznego i abstrakcyjnego myślenia. Uważa się, że od tego momentu dziecko jest w stanie zrozumieć przekaz telewizyjny już jako osoba dorosła⁴.

Do tych wszystkich etapów można przyporządkować przewidywane upodobania telewizyjne, określone na podstawie powszechności i dostępności programów telewizyjnych. Niemowlęta i małe dzieci wykazują zainteresowanie przede wszystkim programami cechującymi się dużą ilością przyjemnych kolorów, dynamiczną i wesołą muzyką oraz różnymi efektami dźwiękowymi, zaś dzieci w wieku przedszkolnym preferują programy telewizyjne, w których występują łatwe opowieści i gdzie jest możliwa interakcja dziecka z „aktorami”, adekwatna do jego potrzeb i możliwości. Im starsze dzieci (pięcioletnie, sześcioletnie), tym większe pojawiają się wymagania do treści programów. Atrakcyjne stają się przekazy o bardziej skomplikowanej treści, na drugi plan schodzą „bezpieczne” programy edukacyjne, przeznaczone dla przedszkolaków. Zaczynają się kształtować indywidualne upodobania do konkretnych programów telewizyjnych⁵.

Jednakże telewizja jest także źródłem wielu zagrożeń dla młodego odbiorcy. Chociażby duża ilość informacji, które w każdej chwili płyną z programów telewizyjnych, coraz częściej przyczyniają się do dezinformacji, zagubienia młodego człowieka, który z czasem traci umiejętności selekcji, przestaje odróżniać fakty nieistotne od istotnych. Telewizja „zamiast uczyć może działać wręcz ogłupiająco przez przyswojenie banalnych treści, stwarzając pozory doinformowania i uczenia, zabijając aktywność od innych form uczestnictwa w kulturze, rozleniwiać”⁶. Zdaniem M. Molickiej, „ustawiczne oglądanie animowanych filmów rysunkowych blokuje aktywność werbalną i zdolności do komunikacji. [...]. Pojawiają się również agresywne i lękowe marzenia, fantazje na temat aktualnych programów telewizyjnych”⁷. Agresja i prze-

⁴ Zob. D. L e m i s h, *Dzieci i telewizja. Perspektywa globalna*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2008, s. 37-38.

⁵ Zob. tamże, s. 45.

⁶ J. R u d z k i, *Zafascynowani telewizją. Socjologiczne studium o telewizji wśród młodzieży*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1967, s. 32.

⁷ Cyt. za: B. N i ż a n o w s k a - P ó ł t o r a k, M. P ó ł t o r a k, *Poziom agresywności dzieci a ich percepcja przemocy w filmach*, w: *Przemoc. Konteksty społeczno-*

moc są niewątpliwie zagrożeniem dla widza w każdym wieku. Himmelweit interpretuje przemoc w mediach następująco: „televizja i film mogą przyczynić się do zachwiania równowagi psychicznej młodego odbiorcy. Podsycają one raczej dziecięcą potrzebę agresji, niż ją redukują, dostarczając informacji, wskazówek, sposobów wyładowania agresji za pomocą noża i pięści”⁸. J. Sokołowski zauważa, że „oglądanie przez dzieci bajek przesyconych przemocą wpływa na powstawanie tzw. mentalności medialnej, czyli pojmowania rzeczywistości na sposób przedstawiony na ekranie, a także przyczynia się do zaburzeń osobowości”⁹.

Negatywny wpływ telewizji podkreśla również B. Wyczawski. Jego zdaniem dziecko siedzące przed telewizorem zastyga bez ruchu, jest bierne. Rezygnuje z aktywności fizycznej, z zabaw ruchowych, z przebywania na świeżym powietrzu, a to negatywnie rzutuje na cały rozwój fizyczny¹⁰. W sferze psychicznej podczas nadmiernego oglądania telewizji i odbiorów licznych bodźców słuchowych i wzrokowych, często dochodzi do obniżenia poziomu rozwoju wyobraźni i twórczego myślenia. Zbyt dużo czasu przeznaczonego na oglądanie telewizji ma wpływ również na zaniedbywanie obowiązków domowych oraz szkolnych¹¹.

Telewizja może też przyczynić się do deformacji życia rodzinnego. Zaabsorbowanie programami zmniejsza częstotliwość kontaktów oraz komunikacji między domownikami. Sytuacja ta może powodować zaburzenia mowy u dziecka, prowadzić do zubożeń językowych, co uwidacznia się często nie tylko w kontaktach dziecka z rodzicami, ale i w zabawach z rówieśnikami – samorzutne i twórcze zabawy są u takich osób coraz rzadziej obserwowane¹². Nie powinno to mieć miejsca w rodzinie, gdyż tu wychowuje się młody człowiek, kształtując dopiero swoje poglądy na świat, na siebie; wtedy potrzebuje rozmowy, wyrozumiałości, a przede wszystkim uwagi. Gdy życie

-kulturowe, t. II: *Kulturowe i edukacyjne aspekty zjawiska*, red. W. Walc, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2007, s. 178.

⁸ Cyt. za: J. I z d e b s k a, *Miejsce i funkcje wychowawcze środków masowego oddziaływania w czasie wolnym dzieci*, (Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego), Białystok: Sekcja Wydawnicza Filii UW 1981, s. 34-35.

⁹ Cyt. za: N i ż a n o w s k a - P ó ł t o r a k, P ó ł t o r a k, *Poziom agresywności*, s. 178.

¹⁰ Zob. B. W y c z a w s k a, *Telewizja nośnikiem zmian postaw dzieci i młodzieży*, „Nauczyciel i Szkoła” 2008, nr 1-2, s. 99-100.

¹¹ Zob. tamże, s. 99-100.

¹² Zob. R. P a t z l a f f, *Zastygłe spojrzenie. Fizjologiczne skutki patrzenia na ekran a rozwój dziecka*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2008, s. 81.

domowników skupione jest na telewizji, rodzice przestają być autorytetem, oparciem, pomocą, a ekranowi bohaterowie bajek wzorem do naśladowań.

Niewątpliwie telewizja w rozwoju dziecka spełnia wiele funkcji. Mogą mieć one jednocześnie pozytywny i negatywny charakter. Oglądanie pewnych programów może przynieść dziecku naprawdę dużo korzyści. Mądre bajki, programy, audycje nie tylko świetnie bawią, ale także uczą. Dzięki nim dziecko może dowiedzieć się wiele o świecie, rozbudzić wyobraźnię, podpatrzeć ciekawe zabawy, nauczyć się piosenek. Wszystko to można osiągnąć pod jednym warunkiem: wpływ „medialnej bajki” musi być przez rodziców zyczliwie obserwowany i w dużym stopniu kontrolowany.

Filmy animowane to najbardziej atrakcyjna oferta proponowana przez telewizję dla młodych widzów. Stanowią one ważne źródło rozrywki i dostarczają silnych przeżyć. Ten rodzaj treści telewizyjnych w największym stopniu dociera do młodych odbiorców i ma na nich najsilniejszy wpływ zarówno w zakresie zachowań werbalnych, jak i pozawerbalnych. Obserwując zachowanie dzieci podczas zabawy, z łatwością można dostrzec, że poruszają się, bawią i wypowiadają jak postacie z oglądanych przez siebie kreskówek. Przez takie naśladownictwo uczą się zachowań społecznych w dorosłym życiu. Dzieci „udają”, że stają się bohaterami swoich ulubionych bajek zazwyczaj podczas samodzielnych zabaw w swoim pokoju lub podczas pobytu w przedszkolu. Najbardziej widoczne są zachowania wyrażające się w postaci różnych przejawów walki i agresji skierowanej wobec najbliższych. Najczęściej przeciwnikiem w tej walce, zainicjowanej przez bohatera telewizyjnego, staje się rodzeństwo albo rówieśnicy w przedszkolu. Tego typu zachowania przejawiają głównie chłopcy, widać też duże różnice w nasileniu, zależne od wieku. Dzieci starsze nie reagują tak spontanicznie i żywiołowo na prezentowane w telewizji wydarzenia jak pięciolatki, które wykazują dużą kumulację tego typu zachowań.

Dzieci w wieku przedszkolnym oglądają różne bajki, a ich upodobania w tym zakresie są bardzo różnorodne. Typowania dzieci w tym zakresie dotyczą zarówno bajek tzw. łagodnych o ciepłym, pogodnym nastroju, jak i bardziej dynamicznych, z elementami walki. Dzieci zwracają w nich uwagę na dynamiczną akcję, humor i oryginalność pomysłów bohaterów. Do ulubionych należy zaliczyć również bajki, które pokazują przemoc i różnego rodzaju agresję. W wielu filmach animowanych coraz częściej ukazywany jest obraz człowieka niezniszczalnego, wszechwładnego, posługującego się wszelkiego rodzaju bronią czy metodami walk wschodnich. Bohaterowie ci najczęściej posiadają „kilka żyć”. Kreują wizerunek człowieka jako władcy absolutnego,

którego żądania muszą być bezwzględnie spełniane. W filmach tych osoby przestrzegające prawa przedstawiane są jako „głupie” i tchórzliwe, natomiast osoby próżne, interesowne, które dla kariery są w stanie zrobić wszystko, stają się postaciami pozytywnymi.

Współczesna oferta medialna dla młodszych jest bardzo bogata. Dziecko ma ogromny wybór pomiędzy serialami i bajkami przeznaczonymi wyłącznie dla niego. Cenne zatem są informacje, co tak naprawdę dziecko lubi oglądać, który z bohaterów animowanych świata medialnego jest dla niego bliski i ważny. W tym celu przeprowadzono badania wśród pięcioletnich dzieci wychowania przedszkolnego za pomocą metody sondażu diagnostycznego, uzupełnionego wywiadem. W badaniu wzięło udział 30 dzieci, w tym 17 dziewczynek i 13 chłopców. Na początku poproszono dzieci o narysowanie swojej ulubionej postaci bajkowej.

Tabela 1. Ulubiony bohater medialny badanych dzieci

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Badane dzieci			
		dziewczynki	chłopcy	l. odp.	% odp.
2	Kubuś Puchatek	2	3	5	8,3
3	Czarodziejki	7	0	7	6,7
4	Świnka Peppa	0	4	4	13,3
5	Auta 2	0	4	4	6,7
6	Ben 10	0	9	9	15
7	Dzwoneczek	7	0	7	10
8	Scooby-Doo	0	2	2	5
11	Kucyk Puny	5	0	5	8,3
12	Świat Małej Księżniczki	4	0	4	6,7
13	Batman	0	2	2	3,3
15	Sarenka	4	0	4	6,7
	Ogółem	29	24	53	*

*wyniki nie sumują się do 100%, gdyż dzieci mogły udzielić więcej niż jednej odpowiedzi.

Jak wynika z analizy danych zawartych w tabeli 1., wśród najczęściej rysowanych bohaterów bajkowych u dziewczynek pojawiały się: Dzwoneczek (7 wskazań), Czarodziejki (7 wskazań) i Kucyk Puny (5 wskazań), zaś

u chłopców zdecydowanym faworytem został Ben 10 (9 wskazań) – chłopiec, który ma możliwość przeobrażania się w dziesięć różnych stworzeń – superbohaterów.

Dla bliższego poznania ulubionych bohaterów dzieci przedstawi się krótką charakterystykę najczęściej wymienianych bajek.

Dzwoneczek to drobniotka, maleńka, skrzydlata osóbką, która jest główną bohaterką animowanej bajki *Dzwoneczek i uczynne wróżki*. Zawsze pomocna i roześmiana, ale też ciekawska i nadaktywna wprowadza zamieszanie w życie spokojnych i zorganizowanych wrózek, z którymi mieszka na magicznej wyspie. Przygody Dzwoneczka uświadamiają dzieciom, jak ważna jest przyjaźń i wzajemna pomoc. Pokazują, jak ciekawość, nieco bez troskie i nieodpowiedzialne zachowanie może doprowadzić do poważnych kłopotów, ale dzięki wsparciu przyjaciół można z nich wybrnąć. W bajce występują magiczne stworzenia, a przyroda jest niezwykle piękna.

Czarodziejki WITCH to bajka animowana stworzona na podstawie włoskiego komiksu. Opowiada historię pięciu magicznych dziewcząt o niezwykłych zdolnościach, magicznej mocy, które bronią świat przed złem. Każda ze strażniczek posiada inną moc: Will łączy w jedno wszystkie żywioły, dzięki czemu zwiększa ich siłę, Irma panuje nad wodą, Taranee nad ogniem, Cornelia nad ziemią, a Hay Lin nad powietrzem. Czarodziejki Witch walczą z wieloma przeciwnikami.

Kucyk Puny, nazywany Pinkie Pie, jest różowym kucykiem z różową grzywą i ogonem. Zazwyczaj Pinkie Pie jest bardzo radosnym i gadatliwym kucykiem. Oprócz organizowania przyjęć, uwielbia między innymi jeść słodczyce, piec babeczki oraz płać figle innym sześciu kucykom (Twilight Sparkl – skrzydlaty jednorożec, Fluttershy – żółty pegaz, Rarity – biały jednorożec, Rainbow Dash – niebieski pegaz, Spike – mały, fioletowy smok). W bajce jej „dusza” symbolizuje śmiech. Pinkie Pie wychowywała się na farmie kamieni, gdzie nie było śmiechu i radości. Po odkryciu swojego znaczka – „duszy” wprowadza śmiech i imprezy do rodziny. Jednym z jej talentów jest umiejętność gry na dziesięciu (lub więcej) instrumentach jednocześnie.

Ben 10 to opowieść o 10-letnim chłopcu. Gra w wideogry, szaleje na rowerze i czasami wpada w tarapaty. Ben posiada urządzenie podobne do zegarka, dzięki któremu może się zmieniać w dziesięciu kosmitów: Czterorękiego, Inferno, Zębala, Diamentogłowego, Dzikopyska, Szybciora, Muchę, Szarą Materię, Fantoma i Upgrade’a Omnitrix. Ben pod postacią kosmitów walką broni świat przed złem.

Świnka Peppa to historie małej świnki, jej rodziny i przyjaciół, które są wzruszające, ale zawsze dobrze się kończą. Świnka Peppa jest niezwykle radosna, pomysłowa i rozbrykana. Uwielbia grać w różne gry, przebierać się, a ponad wszystko spędzać dni na dworze i skakać do błotnistej kałuży. Peppa mieszka w uroczym domku, z tatą, mamą i braciszkiem George'em. Wraz z nimi przeżywa swoje niezwykle przygody, które są tak przedstawione, że pomagają naszym dzieciom poznawać otaczający je świat. Pokazują emocje, uczucia, a także zachowanie w codziennych sytuacjach.

Bajka *Przygody Kubusia Puchatka* ukazuje losy i przygody grupy przyjaciół ze Stumilowego Lasu: Kubusia, Prosiaczka, Tygryśka, Królika, Kłapouchego, Sowy Przemądrzałej, Krzysia, Mamy Kangurzyca i Maleństwa. Kubuś Puchatek to miś o bardzo małym rozumku. Jego ulubionym przysmakiem jest miód. Ma dwóch najlepszych przyjaciół: Prosiaczka i Krzysia. Prosiaczek – bardzo mały, życzliwy, sumienny i pracowity, ale również bardzo lękliwy i nieśmiały. Boi się głównie niezidentyfikowanych potworów i tego, co nieznanne. Jednak nieraz udowadnia, że dla przyjaciół jest w stanie pokonać swoje lęki. Krzyś zaś jest małym chłopcem, który troszczy się o wszystkich mieszkańców Stumilowego Lasu. Jego najlepszym, najukochańszym przyjacielem jest Kubuś Puchatek, dla którego jest także wzorem mądrości, będąc również jego doradcą. Puchatek jest zawsze troskliwy, pełen optymizmu i żądny ciekawych przygód.

Analizując otrzymane wyniki można stwierdzić, że dzieci w wieku przedszkolnym oglądają różne bajki, w których występują różni bohaterowie, odmienni pod względem wyglądu i charakteru. Na podstawie powyższych danych możemy pogrupować bohaterów medialnych ze względu na charakter i wygląd zewnętrznej postaci:

1. Bohater – kobieta
2. Bohater – mężczyzna
3. Bohater – zwierzę
4. Pozostali bohaterowie

Określone grupy wraz z przyporządkowaniem im bohaterów przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Grupy bohaterów bajek animowanych

Lp.	Kategoria odpowiedzi	Badane dzieci		
		dziewczynki	chłopcy	% odp.
1	Bohater – kobieta (<i>Dzwoneczek, Kucyk Puny, Syrenka, Świat małej Księżniczki, Czarodziejki</i>)	22	0	41
2	Bohater – mężczyzna (Bataman, Ben 10)	0	11	21
3	Bohater – zwierzę (Świnka Peppa, Scooby-Doo, Kubuś Puchatek, Kucyk Puny)	7	9	30
4	Pozostali bohaterowie (Auta 2 – Zigzag-mcqueen)	0	4	7
	Ogółem:	29	24	*

*wyniki nie sumują się do 100%, gdyż dzieci mogły udzielić więcej niż jednej odpowiedzi.

Dane zawarte w tabeli 2. ukazują, że wśród preferencji dziewczynek dominują bohaterki – kobiety, z przewagą: Czarodziejek i Księżniczek. Dziewczynki też chętniej rysowały Księżniczki. U chłopców analogicznie wśród preferencji ulubionych bohaterów medialnych są bohaterowie – mężczyźni z dominacją Bena 10.

Przedstawiając ulubionych bohaterów filmów animowanych dzieci w wieku przedszkolnym, istotne wydaje się zbadanie emocjonalnego stosunku badanych dzieci wobec wybieranych postaci oraz powodów, dla których właśnie ten bohater stał się wybrańcem. Jednocześnie uzyskuje się informacje dotyczącą wiedzy badanych dzieci na temat ulubieńców ze świata medialnego.

Tabela 3. Stosunek badanych dzieci wobec bohaterów – kobiet występujących w bajkach animowanych

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Badane dzieci		
		dziewczynki	chłopcy	% odp.
1	Lubię, bo jest ładna i ma dużo ładnych sukienek	15	0	60
2	Lubię, bo jest dobra, troskliwa i pomaga wszystkim	11	0	44
3	Lubię, bo są miłe i ładne	6	0	24

*badane dzieci miały możliwość więcej niż jednej odpowiedzi. Liczba wskazań jednego z możliwych wariantów odnosi się w procentach do liczby w obrębie grupy.

Dla ponad połowy badanych dziewczynek (60% wszystkich wskazań wśród dziewczynek) bohaterka – kobieta jest ich ulubienicą, ponieważ jest bardzo ładna i ma dużo ślicznych sukienek; uzasadniły swój wybór następująco: „Dzwoneczek jest ładny, ma ładną buzię, ładne długie włosy i ładne sukienki”; „ma też ładny głos i zawsze ładnie wygląda”. Blisko połowa badanych dziewczynek (44% wskazań) lubi bohaterkę – kobietę ze względu na jej dobro, rozumiane jako troskliwość i pomoc innym: „lubię Dzwoneczek, bo pomaga wszystkim i zwierzątkom też”; „Dzwoneczek jest dobry, bo naprawia różne rzeczy”. Dziewczynki darzą sympatią swoje bohaterki – kobiety (24% wskazań) również dlatego, że są „miłe dla wszystkich i fajne”; „pomagają innym; „czarują”; „syrenka mieszka pod wodą, są tam kolorowe czarodziej-skie rybki i wszystko jest kolorowe”.

Podsumowując zebrane informacje należy stwierdzić, że ważnym powodem sympatii do bohatera są jego cechy charakteru. Dziewczynki wysoko cenią sobie dobro, pomoc i bycie miłym i ładnym. Można przypuszczać, iż ważne są dla nich te wartości i cechy, którymi powinna odznaczać się każda kobieta, a one przecież też są małymi kobietami. Niepokojący jest fakt, że znaczna część badanych dziewczynek zwróciła uwagę na wygląd zewnętrzny bohaterki – kobiety. Księżniczki, Czarodziejki i inne kobiece postacie prezentowane w bajkach animowanych są piękne, szczupłe, w wyglądzie nie mają praktycz-nie żadnych wad. Silna afirmacja i przywiązanie do takich doskonałości bohatera może wywoływać kompleksy wśród dziewczynek.

Bardzo zbliżone do wymienionych powodów sympatii prezentowali badani chłopcy, których ulubieńcem jest bohater – mężczyzna.

Tabela 4. Stosunek badanych dzieci wobec bohatera – mężczyzny w animowanych bajkach

Lp.	Kategoria odpowiedzi	Badane dzieci		
		dziewczynki	chłopcy	% odp.
1	Lubię, bo ma fajne atrybuty, gadżety	0	9	69,2
2	Lubię, bo jest fajny, chcę być jak on	0	8	61,5
3	Lubię, bo pomaga ludziom, walczy ze złem	0	6	46,1

*badane dzieci miały możliwość więcej niż jednej odpowiedzi. Liczba wskazań jednego z możliwych wariantów odnosi się w procentach do liczby w obrębie grupy.

Męscy bohaterowie wśród chłopców cenieni są za fajne atrybuty i gadżety – 69,2% wskazań. Chłopcy swój wybór bohatera uzasadniali następująco: „Batman ma fajny samochód i helikopter”; „Ben 10 ma fajne gadżety, dzięki którym zmienia się w różne postacie (stworki, figurki)”; „Ben walczy z różnymi wojownikami, potworami”; „Ben ma fajny zielony zegarek”; „potrafi strzelać kulami z ognia”. Ponad połowa chłopców wybrała tych bohaterów dlatego, że pomagają ludziom (61,5% wskazań). Chłopcy lubią swoich bohaterów również za to, że walczą ze złymi ludźmi, biją innych (46,1% wskazań): „Ben 10 zamienia się w różnych ludzi i walczy ze złymi kosmitami”; „zawsze wygrywa, pokonuje ich”; „jest super, bo walczy ze złem”; „jest niezwyciężony”. Ośmiu chłopców lubi tych bohaterów, ponieważ są fajni.

Resumując powyższe rozważania można stwierdzić, że chłopcy swój ideał upatrują w męskich bohaterach. Rola męskich postaci sprowadza się w tej grupie do walki, zwalczania zła przy użyciu przemocy i agresji. Dzieciom imponuje broń, sposób, w jaki ich ulubieni bohaterowie walczą, pokonują przeciwnika, ich specjalne, nadprzyrodzone umiejętności i zdolności. Uzyskane wyniki wskazują, że określona postać staje się lubiana nie przez to, jaka ona jest, ale dzięki temu, co posiada. Na podstawie tej informacji można skonstatować, że dzieci w wieku przedszkolnym przywiązują dużą wagę do przedmiotów materialnych, do rzeczy wyróżniających ich pod jakimś względem spośród innych. Oglądana przemoc i walka w takich bajkach staje się niekiedy przykładem, jak można pokonać drugą osobę. Nie ulega chyba wątpliwości, że w takiej sytuacji rodzice i wychowawcy powinni ograniczać, a nawet zabraniać oglądania takiego rodzaju bajek. Kolejnym ważnym zadaniem dla rodzica jest pomoc dziecku w rozpoznawaniu dobra i zła oraz uka-

zanie innych sposobów rozwiązywania trudności, nie tylko za pomocą walki czy broni.

Tabela 5. Stosunek badanych dzieci wobec bohaterów – zwierząt występujących w bajkach animowanych

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Badanie dzieci w obrębie grupy		
		dziewczynki	chłopcy	% odp.
1	Lubię, bo jest śmieszny i robi różne psikusy	5	6	61,1
2	Lubię, bo ma ciekawe przygody	5	5	55,5
3	Lubię, bo ma fajnych przyjaciół i jest dobry, pomocny	4	5	50
4	Lubię, bo jest tam kolorowy i wesoły świat	1	0	5,5

*badane dzieci miały możliwość więcej niż jednej odpowiedzi. Liczba wskazań jednego z możliwych wariantów odnosi się w procentach do liczby w obrębie grupy.

Kolejną grupę stanowią dzieci, których ulubionymi bohaterami są zwierzęta, przybierające ludzkie cechy i zachowania. Komiczność i „psikusy”, które robią zwierzęta, sprawiają, że są lubiane przez badane dzieci (11 wskazań). Ponadto atrakcyjne są dla nich przygody bohaterów (10 wskazań), postacie, z którymi się przyjaźnią (9 wskazań). Badane dzieci uzasadniały swój wybór następująco: „są śmieszni”; „Scooby jest śmieszny i bardzo szybki”; „Scooby jest śmieszny i boi się duchów”; „Scooby ma śmiesznego psa i śmiesznie na niego wskakuje jak boi się duchów”; „Kubuś ma fajnych przyjaciół – Tygryśka”; „Kubuś jest śmieszny, trochę ciamajda, ale bardzo go lubię i mój tatuś też”. Źródłem sympatii dla medialnych zwierząt według badanych dzieci (9 wskazań), jest pomoc, jaką bohater udziela innym postaciom, a także to, że jest dobry: „Kubuś jest dobry i zawsze pomaga innym”; „Kubuś pomaga swoim najbliższym, ale często i on potrzebuje pomocy”; „Kucyk Puny jest śliczny, różowy i ma kolorowe włosy, jest dobry dla innych”. Kolorowy i wesoły świat u Kubusia Puchatka stał się powodem sympatii dla jednej dziewczynki.

Badane dzieci lubią zwierzęce postacie, gdyż ich przygody są ciekawe i zabawne. Świat przedstawionych bohaterów, pomimo że przypomina rzeczywistość nam dobrze znaną, jest jakiś inny, przyjemniejszy, bardziej kolorowy i wesejszy. Zwierzęta są z reguły pozytywnymi bohaterami, popełniają błędy, ale potrafią się do nich przyznać. Mali widzowie dzięki temu mogą wiele się

nauczyć, nie tylko tego, jak postępować, ale jak rozwiązać jakiś problem czy też wyjść z trudnej sytuacji. Poza tym zwierzęce postacie mają wielu przyjaciół, na których zawsze mogą liczyć, co tym samym oglądanie animowanych bajek z wymienionymi bohaterami w roli głównej staje się dla dzieci przyjemne i pouczające.

Dzieci lubią też postacie medialne, których nie można było zakwalifikować do poprzednich grup.

Tabela 6. Stosunek badanych dzieci wobec pozostałych bohaterów występujących w bajkach animowanych

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Badanie dzieci w obrębie grupy		
		dziewczynki	chłopcy	N %= 4
1	Lubię, bo robi ciekawe rzeczy	0	3	75
2	Lubię, bo jest śmieszny	0	1	25

*badane dzieci miały możliwość więcej niż jednej odpowiedzi. Liczba wskazań jednego z możliwych wariantów odnosi się w procentach do liczby w obrębie grupy.

Wyniki przedstawione w tabeli 6. ukazują, że badane dzieci lubią postacie z filmów animowanych, ponieważ robią ciekawe rzeczy (3 wskazania wśród chłopców), np.: „Zigzag-mcqueen i inne wyścigówki, które się ścigają”; „są fajnymi, szybkimi samochodami”. Dla jednego chłopca bohater jest śmieszny: „Zigzak śmiesznie się porusza i zawsze ma same problemy”. Na podstawie stwierdzeń badanych dzieci można wnioskować, że atrakcyjne dla nich, podobnie jak dla poprzedniej grupy, są postacie śmieszne oraz te, które zaskakują i ciekawią.

Reasumując wypowiedzi dzieci należy stwierdzić, że powodów sympatii do danego bohatera jest tak wiele, jak wielu jest bohaterów w świecie bajek animowanych. Można powiedzieć, że każdy w swoim bohaterze dostrzega coś innego, co sprawia, że właśnie staje się on ulubieńcem. Dzieci chętnie oglądają bajki i posiadają dużą wiedzę o ulubionych bohaterach. Prezentują niekiedy nawet drobne szczegóły z zapamiętanych odcinków, opisują występujące tam postacie, głównie na podstawie tego, co robią. Istotny wydaje się fakt, że wszystkie badane dzieci mają swoją ulubioną postać bajkową i potrafią uzasadnić, dlaczego ją lubią. Dzieci dostrzegają w bohaterach zarówno cechy pozytywne, jak i negatywne. Opisując swojego bohatera, zwracają

uwagę szczególnie na cechy zewnętrzne oraz jego zachowanie i postępowanie. Dokonując oceny swojego bohatera, posługują się kategoriami moralnymi dobra i zła, jednakże nie zawsze ta ocena jest prawidłowa. Ulubieńcy bajek mają wprawdzie wady – walczą z innymi, ale nie rzutuje to na ich całościowy obraz w oczach dziecka – nadal są lubiani. Ogromna rola spoczywa tu na rodzicu, którego zadaniem jest wprowadzanie dziecka w świat wartości, mówienia o nich i ich nazywanie, jak również wspomaganie dziecka w urzeczywistnieniu tych pozytywnych.

Niewątpliwie świat bajek animowanych dostarcza modeli, wzorów zachowania. Nie zawsze są to postacie, które warte są naśladownictwa. Dzieci wybierają ładnych i jednocześnie, ich zdaniem, dobrych bohaterów. Większość z nich deklaruje, że chcą być tacy, jak ich ulubieni bohaterowie z bajek. Utożsamianie się z pozytywnymi bohaterami propagującymi wartości pożądane społecznie jest niewątpliwie szansą edukacyjną. Gdy zaś za wzór zostanie obrana zła postać, rodzice i wychowawcy powinni interweniować. Przede wszystkim nie powinni dopuścić, by bohaterowie agresywni, urzeczywistniający antywartości, stali się ulubieńcami. Istotne zatem wydaje się rozwiązanie, jakim jest rozmowa z dzieckiem, objaśnianie mu bajkowego świata, wyjaśnianie wszystkiego, czego sam nie jest w stanie ze względu na swój poziom rozwoju zrozumieć.

To, jak będzie wyglądać współczesna rzeczywistość, zależy w głównej mierze od ludzi, którzy w niej funkcjonują. Telewizja na każdego z nas, a zwłaszcza na dzieci ma ogromny wpływ. Programy telewizyjne stanowią źródło wielu pierwszych doświadczeń, ukazują dziecku nieznany świat, uczą relacji społecznych, mówią o problemach i sposobach ich rozwiązywania, prezentują określone wzorce zachowań, dostarczają rozrywki oraz umożliwiają oderwanie się od często nudnej codzienności. Telewizja jest w pewnym sensie przewodnikiem, pokazuje dziecku to, czego rodzice i wychowawcy często nie są w stanie przekazać. Dlatego ważne jest, aby rodzice mieli świadomość, jakie bajki ogląda ich dziecko. Czy taka bajka niesie ze sobą wartości godne naśladowania, czy może zawiera treści niegodne nawet oglądania. Bajka obejrzana w telewizji może zabijać wyobraźnię i fantazję, ale może zostać umiejętnie wykorzystana do ich pobudzania i rozwijania. Istotne jest zatem zwrócenie uwagi na treści i wartości przez nią przekazywane. Należy unikać bajek ze scenami agresji, budzących lęk, niepokój, a przede wszystkim takich, w których bohaterowie pokazują swoje negatywne cechy i zachowania. Małe dzieci nie odróżniają fikcji od rzeczywistości, bardzo często więc utożsamiają się z negatywnym zachowaniem, przenosząc je do zabaw z rówieśnikami.

Warto zatem szukać takich filmów, bajek i programów, które uczą postaw pełnych wzajemnego szacunku: wspierają umiejętność życia w zgodzie; pokazują, że niesienie pomocy innym daje radość i satysfakcję; wskazują jak postępować, by nie krzywdzić innych; uczą odpowiedzialności; pokazują, że dobro zwycięża nad złem.

BIBLIOGRAFIA

- B r a u n - G a ł k o w s k a M., U l f i k - J a w o r s k a I.: Zabawa w zabijanie. Oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dziecka, Lublin: Wydawnictwo Krupski i S-ka 2002.
- G a j d a J.: Media w edukacji, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2005, s. 128.
- G a j e w s k a B.: Mass media, a młody odbiorca, „Wychowawca” 2002, nr 7-8.
- I z d e b s k a J.: Miejsce i funkcje wychowawcze środków masowego oddziaływania w czasie wolnym dzieci, Białystok: Sekcja Wydawnicza Filii UW 1981.
- K o s s o w s k i P.: Dziecko i reklama telewizyjna, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK 1999.
- L a p l a n c h e J., P o n t a l i s J.B.: Słownik psychologiczny, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1996.
- L e m i s h D.: Dzieci i telewizja. Perspektywa globalna, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2008.
- L e p a A.: Pedagogika mass mediów, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 1999.
- M a m r o ł A.: Przygotowanie dzieci przedszkolnych do racjonalnego odbioru przekazów telewizyjnych, w: Edukacja przedszkolna w teorii i praktyce, red. S. Włoch, Opole: Wydawnictwo UO 2006.
- N i ż a n o w s k a - P ó ł t o r a k B., P ó ł t o r a k M.: Poziom agresywności dzieci a ich percepcja przemocy w filmach, w: Przemoc. Konteksty społeczno-kulturowe, t. II: Kulturowe i edukacyjne aspekty zjawiska, red. W. Walc, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2007.
- P a t z l a f f R.: Zastygłe spojrzenie. Fizjologiczne skutki patrzenia na ekran a rozwój dziecka, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2008.
- Rozwój i edukacja dziecka, szanse i zagrożenia, red. S. Guz, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2005.
- R u d z k i J.: Zafascynowanie telewizją. Socjologiczne studium o telewizji wśród młodzieży, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1967.
- S i t a r c z y k M.: Bohaterowie telewizyjni w percepcji dzieci sześciolletnich. Kontekst emocjonalny i społeczny, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2005.

- Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. Dunaj, Warszawa 1996.
Słownik psychologiczny, red. W. Szewczuk, Warszawa: Wiedza Powszechna 1979.
S o b e c k a J.: Oblicze rodziny w mediach, „Wychowawca” 2000, nr 6.
W y c z e w s k a B.: Telewizja nośnikiem zmian postaw dzieci i młodzieży, „Nauczyciel i Szkoła” 2008, nr 1-2.

FAVORITE HEROES OF FAIRY TALES ANIMATED IN PRE-SCHOOL CENTURY AGE

S u m m a r y

Getting to know favourite fairy tales of animated pre-school children is aimed at an article and the spectrum of values carried by the main characters of these fairy tales in the light of own empirical examinations.

Analysing the issue of favourite heroes of fairy tales animated in the life of the child they pointed out that undoubtedly television was providing with models, of models of the behaviour. Children willingly are watching fairy tales and have a big knowledge about favourite one's heroes. Sometimes details are presenting even small change from remembered stretches, are describing appearing there figures, mainly based on what they are doing. A fact that all examined children have their favourite fairy-tale form seems material and are able to justify why like her. Describing one's hero are keeping an eye on outside features and keeping it and acting peculiarly. Making an appraisal of one's hero good and evils are using moral categories, however not always this evaluation is correct. Favourites of fairy tales have defects admittedly – are fighting from other, but it isn't projecting the child rapidly onto their overall picture – still are liked. Children are choosing pretty and simultaneously, in their view, of good heroes. The majority from them is declaring that they want to be so, as their favourite heroes from fairy tales.

Key words: mediumistic hero, fairy tales, television in life of child.

ULUBIENI BOHATEROWIE BAJEK ANIMOWANYCH DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

S t r e s z c z e n i e

Artykuł ma na celu poznanie ulubionych animowanych bajek dzieci w wieku przedszkolnym oraz spektrum wartości niesionych przez głównych bohaterów tych bajek w świetle własnych badań empirycznych.

Analizując zagadnienie ulubionych bohaterów bajek animowanych w życiu dziecka, zwrócono uwagę, że niewątpliwie telewizja dostarcza modeli, wzorów zachowania. Dzieci chętnie oglądają bajki i mają dużą wiedzę o swoich ulubionych bohaterach. Prezentują niekiedy nawet drobne szczegóły z zapamiętanych odcinków, opisują występujące tam postacie, głównie na podstawie tego, co robią. Istotny wydaje się fakt, że wszystkie badane dzieci mają swoją ulubioną postać bajkową i potrafią uzasadnić, dlaczego ją lubią. Opisując swojego bohatera, zwracają uwagę szczególnie na cechy zewnętrzne oraz jego zachowanie i postępowanie. Dokonując oceny swojego bohatera, posługują się kategoriami moralnymi dobra i zła, jednakże nie zawsze ta ocena jest prawidłowa. Ulubieńcy bajek mają wprawdzie wady – walczą z innymi, ale nie rzutuje to na ich całościowy obraz w oczach dziecka – nadal są lubiani. Dzieci wybierają ładnych i jednocześnie, ich zdaniem, dobrych bohaterów. Większość z nich deklaruje, że chcą być tacy, jak ich ulubieni bohaterowie z bajek.

Słowa kluczowe: bohater medialny, bajki, telewizja w życiu dziecka.